

ภาวะผู้นำวิถีพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล*

BUDDHIST LEADERSHIP FOR SCHOOL ADMINISTRATORS IN THE DIGITAL ERA

พระมหารักษ์ศักดิ์ ปณฺญาวุฑฺฒ (บุญชัย)¹, พระมหาพิสิฐ วิสิฏฺฐปณฺโญ² และ เอกราช โษษิตพิมานเวช³

Phramaha Raksak Puṅṅavaddhano (Boonchai)¹, Phramaha Phisit Visittapaṅṅo²

and Ekkarach Kositpimanwach³

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

¹⁻³ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand

Corresponding author E-mail: raksak.1530@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาภาวะผู้นำวิถีพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ที่ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียน โดยพัฒนาให้ผู้เรียนให้มีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างก่อนการเริ่ม ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีการเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น

ภาวะผู้นำวิถีพุทธ คือ ผู้ที่มีความรอบรู้ความสามารถความรับผิดชอบในการทำงาน ด้วยคุณสมบัติที่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำตามหลักพรหมวิหาร ได้แก่ 1. มีจิตใจเพื่อแผ่ผู้บริหารต้องมีพฤติกรรมมีความหวังดีเพื่อให้ผู้อื่นมีความสุข 2. มีความหวังดี มีความหวังดีให้ความรู้ใหม่ๆด้านเทคโนโลยีกับผู้ใต้บังคับบัญชา และเอาใจใส่ให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเสมอ 3. มีความยินดีไม่ทอดทิ้งผู้ใต้บังคับบัญชาในเวลาที่มียุทธา โดยการส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีการพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยีอยู่เสมอ และนำไปสู่นวัตกรรมใหม่ๆ 4. การวางตนเป็นกลาง ผู้บริหารต้องทำให้เป็นกลางตั้งอยู่บนความยุติธรรม ทำงานเป็นทีมเดียวกันไม่แบ่งพรรคแบ่งพวกในการใช้เทคโนโลยี ไม่เอนเอียงเข้าข้างความสามารถของใครคนใดคนหนึ่ง ให้คำวิจารณ์หรือคำแนะนำกับผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความยุติธรรม

* Received 17 April 2023; Revised 24 April 2023; Accepted 28 April 2023

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำวิถีพุทธ, ผู้บริหารสถานศึกษา, ยุคดิจิทัล

Abstract

This article aims to study Buddhist leadership for school administrators in the Era. digital that educational institution administrators must prepare for learners by developing students to interact with those around them before starting use information and communication technology have learned to live with others

Buddhist leadership is a person who has knowledge, ability and responsibility for work with qualities suitable for leadership as follows : 1) Have a generous mind. Executives must have behaviors with good intentions to make others happy. 2) Have Good intentions. good intentions, to provide new knowledge in technology to subordinates. And always pay attention to subordinates. 3) Be willing to not abandon subordinates in times of trouble. by encouraging subordinates to constantly develop themselves in technology and lead to new innovations. 4) Being neutral. Executives must be neutral based on justice. Work as a team, not divided into groups in the use of technology. Not leaning in favor of anyone's abilities Give criticism or advice to subordinates with fairness.

Keywords: Buddhist Leadership, School Administrators, Digital ERA

บทนำ

การพัฒนาประเทศนั้น จำเป็นต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ก่อน เครื่องมือในการพัฒนามนุษย์คือการศึกษ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาคือผู้บริหารสถานศึกษา (เอกราช โฆษิตพิมานเวช, 2562) ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญและมีบทบาทในการที่จะ

บริหารงานต่างๆ ในสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยการอาศัยความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกฝ่ายเช่น ครูสอนในสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารงานในสถานศึกษาจะเกิดประสิทธิภาพได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารและผู้ร่วมงานที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องใช้วิธีการที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นศาสตร์และศิลป์มาประยุกต์ใช้เพื่อให้สถานศึกษามีศักยภาพยิ่งขึ้น และพัฒนาให้ทันต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันและอนาคต และการที่ผู้บริหารจะสามารถพัฒนางานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยอันจะนาพาสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะของผู้บริหารที่แสดงออกถึงความสำเร็จของการบริหารงานด้วยการมีมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรม จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและที่สำคัญคือ การสร้างศรัทธาในตัวเองให้เกิดขึ้นร่วมงาน (อัคราธร สัมณโชติ, 2550)

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ในยุคดิจิทัล จึงต้องมีความรู้ ความมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความชำนาญงาน มีมนุษยสัมพันธ์ และมีประสบการณ์การบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก (ชัยยนต์ เพาพาน, 2559) โดยในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษามีความจำเป็นต้องเข้าใจบริบทขององค์กรที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วที่เข้ามามีผลกระทบต่อการบริหารสถานศึกษาอย่างมาก โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมภายนอกทางเทคโนโลยีที่เป็นทั้งปัจจัยเอื้อและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการบริหารงาน ล้วนส่งผลทำให้ผู้เรียน การเรียนรู้ ครูผู้สอน เทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ดังนั้นภาวะผู้นำดิจิทัลจึงหมายถึงการนำของผู้บริหารองค์กรในยุคดิจิทัล ที่มีพฤติกรรมสามารถนำองค์กรโดยใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมดิจิทัลเพื่อเป็นกลไกสำคัญที่จะขับเคลื่อนผลลัพธ์ของสถานศึกษา ทำให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีระบบส่งผลให้งานเกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2561)

รัฐบาลได้กำหนดนโยบายในการพัฒนาที่มุ่งพัฒนาคนในทุกมิติตามความเหมาะสมในแต่ละช่วงวัยให้มีความสมบูรณ์เป็นคนดีมีวินัย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม โดยการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงานเพื่อพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนทั้งในส่วนฐานความรู้และระบบความคิดในลักษณะสหวิทยาการและตรงกับความต้องการของประเทศในอนาคต พัฒนาแพลตฟอร์มการเรียนรู้ผ่านระบบดิจิทัล ส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจและเหมาะสมกับช่วงวัย มุ่งเน้นการพัฒนาโรงเรียนควบคู่กับการพัฒนา

ครู เพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารการศึกษาในทุกกระดับ ส่งเสริมหลักคิดที่ถูกต้องสอดแทรก การปลูกฝังวินัยและอุดมการณ์ที่ถูกต้องของคนในชาติ หลักคิดที่ถูกต้องด้านคุณธรรมจริยธรรม การมีจิตสาธารณะ การเคารพกฎหมาย และกติกาของสังคมเข้าไปทุกสาระวิชาและในทุก กิจกรรม (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2562)

บทความนี้จะนำเสนอภาวะผู้นำวิถีพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการรับนโยบายและสร้างประสิทธิผลของงานใน สถานศึกษา ต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล กล้าคิด คิดริเริ่ม คิดเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม การ นำเอาหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาในโลกแห่งดิจิทัล เครือข่าย ออนไลน์ที่เกิดจากการสร้างเนื้อหาพร้อมกันแบ่งปันความรู้ปรับปรุงและขยายเนื้อหาเป็น นวัตกรรมทางการศึกษาได้ ถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมของสังคมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยที่ ได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นการส่งเสริมภาวะผู้บริหารให้เป็น ผู้บริหารในอุดมคติของครู นักเรียน ผู้ปกครองในการบริหารโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล หมายถึง ทักษะ ความสามารถ กระบวนการ วิธีการ และ คุณลักษณะส่วนบุคคลในฐานะผู้นำในการบริหารงานที่สามารถสร้างความเชื่อมั่น สร้าง แรงจูงใจ สนับสนุนการทำงานร่วมกัน มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายขององค์กร มีองค์ประกอบดังนี้

1) การมีวิสัยทัศน์ คือ พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในการแสดงวิสัยทัศน์ที่ ชัดเจนและมีความเป็นไปได้ มีมุมมองทางด้านการจัดการศึกษาที่ทันสมัย กล้าตัดสินใจ กำหนด เป้าหมายและวิสัยทัศน์ขององค์กรไปสู่การเปลี่ยนแปลง นำความรู้และวิธีการใหม่ ๆ มาแก้ไข ปัญหาและพัฒนาองค์กรให้ประสบความสำเร็จ

2) การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม คือ เป็นพฤติกรรมของผู้บริหารที่ส่งเสริม การทำงานแบบร่วมมือของบุคลากรในองค์กร ส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานเป็นทีม เปิด โอกาสการมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล สร้างมนุษย สัมพันธ์ที่ดีกับบุคลากรในองค์กร และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชนและหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง

3) การมีความคิดสร้างสรรค์ คือ พฤติกรรมแสดงออกของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงถึงความสามารถในการคิดจินตนาการ เชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์สู่กระบวนการคิดในสิ่งใหม่ สร้างนวัตกรรมใหม่ๆ และพัฒนาต่อยอดเพื่อนำมาใช้ในการบริหาร เปิดโอกาสให้บุคลากรมีอิสระทางความคิดในการสร้างสรรค์และพัฒนางานใหม่ ๆ อยู่เสมอ

4) ทักษะเทคโนโลยีดิจิทัล หมายถึง ความรู้ ความสามารถและทักษะของผู้บริหารในการเข้าถึงและใช้ข้อมูล สารสนเทศต่าง ๆ ความสามารถในการใช้เครื่องมือดิจิทัล พัฒนาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้สอดคล้องกับกลยุทธ์และเป้าหมายของสถานศึกษา

5) การสร้างแรงจูงใจ หมายถึง ระดับการปฏิบัติของผู้บริหารที่แสดงออกถึงการสร้างขวัญและกำลังใจ กระตุ้นบุคลากรด้วยวิธีการต่าง ๆ ให้ค้ำยกองงมเขย รางวัล ข้อเสนอแนะบุคลากรอยู่เสมอ ส่งเสริมการเกิดทัศนคติที่ดีและความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสม รวมถึงสร้างค่านิยมและจิตสำนึกที่ดีในการปฏิบัติงาน

6) องค์กรแห่งการเรียนรู้ หมายถึง หลักการ แนวทางปฏิบัติที่พัฒนาขีดความสามารถและการเรียนรู้ของตนเองและบุคลากรในองค์กร การถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อให้องค์กรมีความคล่องตัวและยืดหยุ่น สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2012)

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียน โดยพัฒนาให้ผู้เรียนให้มีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างก่อนการเริ่ม ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีการเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เข้าใจ อารมณ์ตนเองและผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ได้รับการยอมรับทางสังคม รู้สึกมีความสุข มีคุณค่า นำไปสู่ความสำเร็จในการเรียนและการทำต่อไป

ภาวะผู้นำวิถีพุทธ

"ผู้นำ" เป็นบุคคลที่สำคัญในองค์กรมีบทบาทที่ต้องดำเนินไปภายใต้เงื่อนไขปัจจัยของสภาวะโดยรอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โลกในทุกวันนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ความรู้ในเรื่อง "ภาวะผู้นำ" นั้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับทุกองค์กร ดังนั้น "ภาวะผู้นำวิถีพุทธ" จึงหมายถึง ผู้นำที่ปฏิบัติตามหลักพุทธปรัชญาที่ยังก่อให้เกิดอำนาจทางใจหรืออำนาจแห่งธรรม

ที่จะทำให้ผู้อื่นรักศรัทธา และเชื่อถือด้วยความจริงใจ อำนาจนี้เป็นอำนาจที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามหลักความดี ความงาม และความจริง อันถูกต้องตามหลักแห่งเหตุผลที่เกิดจากปัญญาผู้นำชนิดนี้จะมีธรรมานุภาพแต่ผู้นำประเภทนี้จะเป็ผู้นำในทางวิญญาณ (Spiritual Guide) ด้วยโดยจะใช้อำนาจเพื่อการครองใจผู้อื่น ทำให้ผู้อื่นศรัทธาและเชื่อฟัง และสามารถชักจูงโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นให้คล้อยตามไปในทางที่ถูกที่ควร โดยไม่จำเป็นต้องใช้อำนาจการบังคับ หรือการให้รางวัล การให้คุนและโทษ ตามระเบียบแบบแผนตามธรรมเนียมใดๆ ทั้งสิ้น หลักพุทธปรัชญาจึงมีคุณค่าสำคัญในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำ (สุวิน สุขสมกิจ, 2549 : 3) ผู้ที่มีความรอบรู้รอบคอบและต้องประกอบไปด้วยการเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถความรับผิดชอบในการทำงานและมีทักษะด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มองผู้ใต้บังคับบัญชาในแง่ดี มีความยุติธรรม มีหัวใจพระพรหม รู้รักสามัคคี มีความเสียสละ ไม่มีมานะ ทิฐิ ปราศจากอคติ ซึ่งคุณธรรมต่างๆ เหล่านี้จะต้องมีอยู่ในตัวของผู้นำที่จะทำให้เกิดประโยชน์ และประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงานด้วยการบริหารตน การบริหารคน และการบริหารงานในองค์กร (พระเทพปริยัติเมธี (สฤณี สิริธโร), 2553)

ภาวะผู้นำวิถิพุทธ คือ ผู้ที่มีความรอบรู้รอบคอบและต้องประกอบไปด้วยการเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถความรับผิดชอบในการทำงานและมีทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำ ความมีน้ำใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมและองค์กรของตน เช่นหลักพรหมวิหาร 4 ที่เป็นหลักธรรมที่ภาวะผู้นำต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ ประกอบด้วย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559)

1) หลักเมตตา เมตตา คือ หลักแห่งการมีใจที่เปี่ยมด้วยความรัก ความมีไมตรี ความปรารถนาดี ความอยากให้ผู้อื่นมีความสุขและประสบแต่สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ ซึ่งโดยความหมายก็ได้แก่ ความเป็นมิตรต่อกันนั่นเอง ซึ่งความเป็นมิตร หมายถึง การที่ปัจเจกชนคนหนึ่งปรารถนาดีต่อผู้อื่น หรือปรารถนาให้ผู้อื่นตลอดจนสรรพสัตว์อื่น ๆ มีความสุข ประสบแต่สิ่ง ที่เป็นประโยชน์ ปัจเจกชนในลักษณะนี้ ถือได้ว่า เป็นบุคคลที่ชื่อว่า มิตร เช่น พ่อ แม่ ดังพุทธ ภาษิตว่า “...มารดาชื่อว่าเป็นมิตรในเรือนของตน”หรือ “...สหายเป็นมิตรของผู้มีความต้องการ เนื่อง ๆ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 15/161/50)

2) หลักกรุณา กรุณา คือ ความสงสาร เห็นอกเห็นใจ ที่แสดงออกมาด้วยการช่วยเหลือผู้อื่นและปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์โดย การเปิดใจฟัง ปัญหาของผู้อื่นแล้ว

หาหนทาง แนวทาง ช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาให้เขาด้วยความเต็มใจ ในขณะที่เดียวกันการช่วยเหลือผู้อื่นนั้นต้องไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อน หากผู้ปฏิบัติงานปฏิบัติได้ ตามนี้ในองค์กรที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานก็จะไม่เกิดปัญหาเรื่องความแก่งแย่ง ชิงดี ชิงเด่นกัน มีเพียงความยินดี ความสงสารให้ในระหว่างเพื่อนร่วมงานด้วยกัน ทำให้องค์กรเจริญเติบโตตาม วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ขององค์กรเหล่านั้นได้ตามเป้าหมายที่กำหนดนโยบายไว้

3) หลักมูทิตา มูทิตา คือ ความยินดี ปราบณาติให้ ผู้อื่นเป็นสุขไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ หรือสรรพสัตว์ รู้สึกลอยชื่นชม เมื่อผู้อื่นได้มาซึ่งชื่อเสียง ลาภ ยศ สรรเสริญหรือยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นมีความกিনดีอยู่ดี มีจิตใจแจ่มใสและเปิดโอกาสให้ทุก คนทำงานแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มความสามารถ ถ้าเห็นว่าความคิดของเขาเป็นสิ่งที่ดี ถูกต้องก็ต้องสนับสนุนให้เขามีความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป เมื่อคุณธรรมข้อนี้มีอยู่ในจิตสำนึก แล้วย่อมปรามเสียซึ่งความอิจฉา ริษยาในความสุขความสำเร็จของผู้อื่น

4) หลักอุเบกขา อุเบกขา คือ ความวางเฉยเป็นกลาง ตั้งมั่นอยู่ ในธรรมโดยปราศจากอคติทั้งปวง ไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เลือกที่รัก มักที่ชัง มีความ ยุติธรรม ในการให้รางวัล หรือการลงโทษและต้องปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจึงจะสามารถนำไปใช้ใน การดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสงบไม่วุ่นวาย

สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำวิสุทธิบุรุษ คือ ผู้ที่มีความรอบรู้รอบคอบและต้องประกอบไปด้วย การเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถความรับผิดชอบในการทำงานและมีทักษะ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำ ความมีน้ำใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมและองค์กรของตน โดยการนำหลักธรรมใน พระพุทธศาสนามาเป็นหลักปฏิบัติเช่น หลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ 1) เมตตา ความรัก ความ ปราบณาติให้ผู้อื่นเป็นสุข 2) กรุณา ความสงสารคิดช่วยให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์ 3) มูทิตา ความ พลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีความสุข 4) อุเบกขา การวางใจเป็นกลางให้ความยุติธรรมแก่ผู้อื่น วาง เฉยไม่ติเอนเมื่อผู้อื่นถึงความวิบัติ หลักธรรมนี้ยังช่วยให้ผู้บริหารและครูผู้สอนเกิดการพัฒนา ระบบการบริหารงานทุกด้าน ก่อให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกัน สามารถทำหน้าที่ ของตนให้บรรลุเป้าหมาย ประสบความสำเร็จได้ตามที่กำหนดไว้เป็นอย่างดี

ภาวะผู้นำวิสุทธิบุรุษสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

ภาวะผู้นำวิฤตสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นสามารถนำมาปรับใช้กับยุคดิจิทัล โดยหลักธรรมคือหลักพรหมวิหาร 4 อันเป็นหลักการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบความสำเร็จเป็นคนสมบูรณ์แบบตามแนวพุทธ เป็นธรรมที่ควรเจริญ คือ ควรทำให้เกิดมีขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือพัฒนาชีวิตโดยสามารถนำมาปรับใช้ในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารด้านการครองตน การครองคน การครองงาน อันจะช่วยส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษามากยิ่งขึ้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. มีจิตใจเผื่อแผ่ (เมตตา) ผู้บริหารต้องมีพฤติกรรมมีความหวังดีต่อครู หรือ ผู้ใต้บังคับบัญชาในโรงเรียน เพื่อให้ผู้อื่นมีความสุข มีจิตใจแผ่เมตตาริจิตสนิสนมกับผู้น้อย หวังความดีงามแก่เขา อยากให้เขามีความสุขการเห็นลูกน้องมีความสุข เป็นสิ่งที่หัวหน้าต้องคำนึงถึง หัวหน้าควรดูแลเอาใจใส่สนับสนุนการทำงาน เพื่อให้ลูกน้องรู้สึกว่าได้โดดเด่นอยู่รอบรู้ และมีความสุขในการทำงานมากขึ้น ผู้นำควรมีการอัปเดตความรู้ในด้านเทคโนโลยีและกล้าที่จะนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานมีความคิดสร้างสรรค์คิดนอกกรอบในการบริหารสามารถแนะนำการใช้เทคโนโลยีให้ได้มีการพัฒนาตลอดเวลา และนำไปสู่นวัตกรรมใหม่ๆ ส่งเสริมให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอกล้าตัดสินใจ และมีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้เป็นระบบ สามารถนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาสร้างความโดดเด่นแบบแตกต่าง ให้ประสบการณ์ที่เหนือความคาดหมายกับผู้ใต้บังคับบัญชาได้ และมีวิสัยทัศน์ในการใช้ข้อมูลให้เกิดประโยชน์ในการสร้างการเปลี่ยนแปลงในองค์กรได้ ผู้นำจะอาศัยแค่ความรู้และภาวะผู้นำแบบเดิม ๆ จะไม่เพียงพอที่จะขับเคลื่อนองค์กรที่ต้องการให้มีการเติบโตแบบก้าวกระโดด ทักษะที่ผู้นำในยุคดิจิทัลต้องมีเพิ่มเติมในการบริหารก็คือ บุคลากรทุกฝ่ายต้องร่วมกันแสดงความคิดเห็น ในการจัดทำแผนประจำปี มีโครงการ กิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการบริหารงานด้านต่างๆ ผู้บริหารควรมีความหวังดีต่อบุคลากรในโรงเรียน โดยการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นที่นาเคารพนับถือแก่บุคลากรทุกคน มีความรัก ความเมตตา รู้จักให้อภัย แนะนำให้มีการปรับปรุงแก้ไข มากกว่าที่จะมีการลงโทษ เอาใจใส่ สอดส่องดูแลอย่างต่อเนื่องโดยเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติ ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนด้วยความเมตตา โดยมีการเสริมแรงในเชิงบวก

2. มีความหวังดี (กรุณา) ผู้บริหารต้องมีพฤติกรรมหวังดีสงสารเมื่อผู้อื่นหรือครู หรือ ผู้ใต้บังคับบัญชาในโรงเรียน มีความทุกข์ร้อน ตกทุกข์ได้ยาก ก็รู้สึกสงสาร ห่วงใจไปตามเมื่อเห็นเขามีความทุกข์หากการทำงานเกิดปัญหาหรืออุปสรรค สิ่งแรกที่หัวหน้าควรทำ การ

พูดคุย สอบถามถึงปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมชี้แนะแนวทางการแก้ไขและพูดให้กำลังใจกับลูกน้อง โดยไม่ปล่อยให้ลูกน้องต้องเผชิญปัญหาเพียงลำพัง ผู้นำควรมีวิสัยทัศน์ในการใช้ข้อมูลด้านเทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์ในการสร้างองค์กรให้ทันตามยุคดิจิทัล ในยุคดิจิทัลมีการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ผู้นำควรมีการปลูกฝังให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้าใจวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการสร้างประสบการณ์ที่ดีที่สุดให้กับองค์กร ผู้นำต้องมีเมตตาควรเป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีความปรารถนาให้ทุกคนมีความสุข มีความกรุณาไม่ทอดทิ้งผู้ใต้บังคับบัญชาในเวลาที่มีปัญหา ควรเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ทำงานอย่างเต็มความสามารถ และเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนทำงานร่วมกันด้วยอบอุ่น ด้วยความสุข ไม่เบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายและใจ ส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานตามโอกาสและความสามารถโดยไม่หวังผลประโยชน์

ดังนั้น ผู้บริหารควรมีความหวังดีให้ความรู้ใหม่ๆ ด้านเทคโนโลยีกับผู้ใต้บังคับบัญชา คอยหมั่นสังเกตและเอาใจใส่การใช้เทคโนโลยีให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเสมอ สร้างความสามัคคีภายในโรงเรียนผ่านทางเทคโนโลยีต่างๆ มีความปรารถนาให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนมีความสุขในการใช้เทคโนโลยี มีความเชื่อมั่นในทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้ใต้บังคับบัญชา เปิดโอกาสให้บุคลากรสามารถแสดงความคิดเห็น มีการแบ่งปันความรู้ให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา มีการปฏิสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวการพูดคุยกันมาใช้ในการทำงาน

3. มีความยินดี (มูทิตา) ผู้บริหารต้องมีความยินดี มีจิตผ่องใสบันเทิง กอปรด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป ความชื่นบานในเวลาที่ผู้อื่นหรือครู หรือ ผู้ใต้บังคับบัญชาในโรงเรียน ได้รับความดี เมื่อเขามีความเจริญด้วยความรู้ความสามารถ เจริญด้วย ลาภ ยศ และชื่อเสียง พลอยชื่นชมยินดีตาม ด้วยคุณธรรมเมื่อลูกน้องประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะทางด้านการงาน ด้านครอบครัว หรือในทุก ๆ ด้าน หัวหน้าควรแสดงความยินดีต่อลูกน้องด้วยความจริงใจ ลูกน้องจะรู้สึกว่าคุณเป็นคนสำคัญ และรู้สึกภูมิใจมากยิ่งขึ้น อันจะทำให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา การบริหาร การจัดการเรียนการสอน (Instruction) ในยุคที่สื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อทัศนคติ พฤติกรรม และความเชื่อของคนในสังคมเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็น LINE, Facebook, Twitter, We Chat หรือ Instagram ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องสามารถที่เลือกใช้สื่อสังคมออนไลน์ เหล่านั้นอย่างถูกต้องเหมาะสมกับลักษณะงานการบริหารของสถานศึกษา เช่น ใช้กลุ่ม LINE เพื่อการสื่อสารที่รวดเร็วทั่วถึงเฉพาะกลุ่มในการสื่อสารข้อมูล ความรู้ความเข้าใจใน

การทำงานที่ไม่เป็นทางการ แต่ไม่ควรใช้ในการสั่งงานหรือการบริหารที่เป็นทางการ เป็นต้น (สุภัทรศักดิ์ คำสามารถ ศิริทิพย์ กุลจิตรตรี และโกวิท จันทะปาละ, 2563)

การทำงานระบบทีมในยุคดิจิทัลอาจไม่ใช่แค่การสร้างสัมพันธ์ร่วมกัน การเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือแม้กระทั่งการทำงานร่วมกันให้ได้เท่านั้นแล้ว ยุคดิจิทัลนี้เราอาจนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสร้างความสัมพันธ์ตลอดจนเสริมสร้างประสิทธิภาพในการทำงาน ระบบทีมให้ดียิ่งขึ้นได้ อย่างเช่น การนำ App ที่มีประโยชน์ต่อระบบการสั่งงานและพูดคุยกัน มาใช้กับการทำงาน, การหาเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เข้ามาช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพและประหยัดเวลาในการทำงานขึ้น, หรือการหาระบบคำนวณโดยคอมพิวเตอร์มาใช้เพื่อลดความผิดพลาดจากมนุษย์ เป็นต้น แล้วให้ทุกคนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทำงานระบบทีมได้อย่างคล่องตัวยิ่งขึ้นด้วย และสร้างผลงานให้ทีมได้อย่างประสบความสำเร็จ

ดังนั้น ผู้บริหารต้องไม่ทอดทิ้งผู้ใต้บังคับบัญชาในเวลาที่ปัญหาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี โดยการส่งเสริมให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีการพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยีอยู่เสมอ สามารถแนะนำการใช้เทคโนโลยีให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีการพัฒนาตลอดเวลา และนำไปสู่นวัตกรรมใหม่ๆ มีการพยายามช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีผู้ใต้บังคับบัญชาในการแก้ปัญหาต่างๆ ให้เต็มที่ที่สามารถแนะนำผู้ใต้บังคับบัญชาให้หาวิธีพัฒนาตนเองได้ และส่งเสริมสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชาให้ได้ได้แสดงความสามารถและได้พัฒนาผลงานในโอกาสสำคัญโดยไม่ปิดกั้นสร้างประสบการณ์ที่ดีที่สุดผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยี

4. การวางตนเป็นกลาง (อุเบกขา) หมายถึง มีการวางตนเป็นกลาง มีความวางเฉย ไม่เสียใจไม่ดีใจเมื่อสถานการณ์ไม่เอื้อที่จะแสดงพฤติกรรมตามคุณธรรมความมีเมตตา กรุณา และมุกิตา เมื่อมีผู้ประพฤติดีก็ต้องยกย่อง สรรเสริญคุณงามความดีของเขา แต่เมื่อมีผู้ประพฤติไม่ดีก็ต้องถูกตำหนิโทษตามกรณีของความผิด ไม่ตัดสินเอนเอียงเพราะอำนาจอคติที่ผิดๆ หัวหน้าควรวางใจเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ปฏิบัติหน้าที่อย่างยุติธรรมหากลูกน้องคนหนึ่งได้รับการช่วยเหลือ แต่อีกคนหนึ่งกลับไม่ได้รับการช่วยเหลือเมื่อพบปัญหา ถือว่าไม่มีความยุติธรรมในการบริหาร ควรให้ความช่วยเหลือลูกน้องให้เท่าเทียมกัน ไม่ปฏิบัติเอนเอียงด้วยความรักหรือความชัง

ดังนั้น ผู้บริหารต้องทำให้เป็นกลางตั้งอยู่บนความยุติธรรมในความสามารถการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ มาสร้างความโดดเด่น ทำงานเป็นทีมเดียวกันไม่แบ่งพรรคแบ่งพวกในการใช้เทคโนโลยี มีสรรเสริญความก้าวหน้าเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีของผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคน ไม่

เอนเอียงเข้าข้างความสามารถของใครคนใดคนหนึ่ง ให้คำวิจารณ์หรือคำแนะนำกับ ผู้ได้บังคับบัญชาด้วยความยุติธรรม ไม่ควรเพิกเฉยเวลาผู้ได้บังคับบัญชาทำผิดควรกล่าว ตักเตือนหรือลงโทษ มีความพึงพอใจความสามารถของผู้ได้บังคับบัญชาด้วยความเป็นธรรม และมีการให้รางวัลเป็นขวัญกำลังใจเวลาผู้ได้บังคับบัญชาทำความดีให้กับโรงเรียนในการแสดง ศักยภาพที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรได้

องค์ความรู้ใหม่

ภาวะผู้นำวิถีพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย 4 ด้าน สำคัญ ดังนี้

1. มีจิตใจเพื่อแม่ (เมตตา) ผู้บริหารต้องมีพฤติกรรมมีความหวังดีต่อ ผู้ได้บังคับบัญชาในโรงเรียน เพื่อให้ผู้อื่นมีความสุข มีจิตใจแผ่ บุคลากรทุกฝ่ายต้องร่วมกันแสดง ความคิดเห็น

2) มีความหวังดี (กรุณา) ผู้บริหารควรมีความหวังดีให้ความรู้ใหม่ๆด้านเทคโนโลยี กับผู้ได้บังคับบัญชา คอยหมั่นสังเกตและเอาใจใส่การใช้เทคโนโลยีให้ผู้ได้บังคับบัญชาเสมอ

3. มีความยินดี (มุทิตา) ผู้บริหารต้องมีความยินดี ไม่ทอดทิ้งผู้ได้บังคับบัญชาใน เวลาที่มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี โดยการส่งเสริมให้ผู้ได้บังคับบัญชามีการพัฒนาตนเอง ด้านเทคโนโลยีอยู่เสมอ สามารถแนะนำการใช้เทคโนโลยีให้ผู้ได้บังคับบัญชาได้มีการพัฒนา ตลอดเวลา และนำไปสู่นวัตกรรมใหม่ๆ

4. การวางตนเป็นกลาง (อุเบกขา) ผู้บริหารต้องทำให้เป็นกลางตั้งอยู่บนความ ยุติธรรมในความสามารถการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ มาสร้างความโดดเด่น ทำงานเป็นทีมเดียวกัน ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวกในการใช้เทคโนโลยี มีสรรเสริญความก้าวหน้าเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี ของผู้ได้บังคับบัญชาทุกคน ไม่เอนเอียงเข้าข้างความสามารถของใครคนใดคนหนึ่ง ให้คำ วิจารณ์หรือคำแนะนำกับผู้ได้บังคับบัญชาด้วยความยุติธรรม

สรุป

การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเตรียมความพร้อมให้ ผู้เรียน โดยพัฒนาให้ผู้เรียนให้มีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างก่อนการเริ่ม ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

และการสื่อสาร มีการเรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม เข้าใจ อารมณ์ตนเองและผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ซึ่งจะทำให้ได้รับการยอมรับทางสังคม

ดังนั้น ภาวะผู้นำวิสุทธิพุทธสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล จึงเป็นกลไกสำคัญในการรับนโยบายและสร้างประสิทธิผลของงานในสถานศึกษาที่ต้องบริหารตน บริหารคน บริหารงานในหน่วยงาน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ให้สามารถดำเนินงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล กล้าคิด คิดริเริ่ม คิดเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมให้สอดคล้องกับสถานการณ์และมีมนุษยสัมพันธ์มีน้ำใจ มีความสามารถในการมาร่วมทำงาน การกระจายอำนาจ การมอบหมายงาน การให้บุคลากรได้มีอิสระในการทำงาน การสร้างทีมงานด้วยหลักคุณธรรม ยุติธรรม การเปิดใจยอมรับแนวคิดข้อเสนอแนะจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย การเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ และการตัดสินใจอย่างรวดเร็วบนพื้นฐานของข้อมูลและเหตุผลที่เหมาะสม ผู้นำวิสุทธิพุทธจำเป็นต้องมีหลักคุณธรรม ความคิดก้าวหน้า ทันสมัย และพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เท่าทันกับยุคดิจิทัลนั่นเอง สรุปองค์ความรู้การศึกษา ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2012). Super Leadership : สุดยอดภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร: ชัคเชสพับลิชชิง
- ชัยยนต์ เพาพาน. (2559). แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานการเป็นผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาใน ศตวรรษที่ 21. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระเทพปริยัติเมธี (สฤกษ์ สิริธโร). (2553). ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2562). คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- สุภัทรศักดิ์ คำสามารถ ศิรินทิพย์ กุลจิตรตรี และโกวิท จันทะपालะ. (2563). แนวทางการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลสืบชั้น. Journal of Modern Learning Development, 5 (3), 245-259.
- สุวิน สุขสมกิจ. (2549). พุทธปรัชญากับการสร้างเสริมภาวะผู้นำ : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้นำระดับกำนันผู้ใหญ่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2561). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัคราธร สัมณโชติ, (2550). คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ของชุมชน. ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เอกราช โฆจิตพิมานเวช. (2562). ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนของการบริหารโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานการศึกษาธิการจังหวัดขอนแก่น. วารสารบัณฑิตมหาจุฬาขอนแก่น, 6(3), 634-644.